

บทวิจารณ์ภาพยนตร์

เรื่อง : Avatar พลังของสื่อสังคม

พิธีกรรมของต้นไม้แห่งวิญญาณในเรื่อง Avatar*

181

อาจารย์ต่อสกุล ธิระพัฒน์**

Avatar เป็นเรื่องราวของเจค อดีตนาวิกโยธินหนุ่มที่เป็นอัมพาตครึ่งตัว ที่ถูกเรียกมาปฏิบัติหน้าที่ในภารกิจพิเศษที่จะต้องเปลี่ยนร่างกายของเขา (อวตาร) ให้กลายเป็นชาวมนุษย์ต่างดาวที่อาศัยอยู่ที่ดาวแพนดώρα เจคต้องเข้าไปสอดแนมในกลุ่มของนาวิ เพื่อนำทางให้มนุษย์เข้าไปตักดวงแร่อันมีค่าของที่นั่น แต่ยิ่งเจคได้สัมผัสชีวิตบนดาวแพนดอว์ามากเท่าไร เขาก็ยิ่งหลงใหลในความงามของที่นี่มากขึ้นเท่านั้น ท้ายที่สุดเขาต้องเลือกระหว่างความรักความผูกพันที่มีต่อชาวนาวิและหน้าที่ของนาวิกโยธิน สุดท้ายเขาเลือกที่จะเป็นผู้นำนาวิต่อต้านการบุกรุกของชาวโลกโดยใช้ทั้งกำลังคนเฝ้า

* ภาพจากเว็บ <http://mindunclouded.blogspot.com/2010/05/inverted-spirituality-of-avatar.html>

** อาจารย์ประจำ ภาควิชาภาพยนตร์และสื่อดิจิทัล คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
110/1-4 ถ.ประชาชื่น หลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

อีเมล: tordpu@hotmail.com

นาวีและความช่วยเหลือผ่านต้นไม้แห่งวิญญาณ(tree of soul) สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเผ่าจนเจดประสบความสำเร็จในการผลักดันมนุษย์ออกจากดาวและเจดก็ตัดสินใจละทิ้งชีวิตชาวโลกมาเป็นชาวนาวี

เมื่อภาพยนตร์ออกฉายในปี 2009 ถือเป็นปรากฏการณ์ของวงการภาพยนตร์โลกโดยภาพยนตร์กวาดรายได้กว่าสองพันเจ็ดร้อยล้านดอลลาร์ทั่วโลกถือเป็นภาพยนตร์ที่ทำรายได้สูงสุดตลอดกาลขณะนี้และภาพยนตร์เรื่องนี้ได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลออสการ์ถึงเก้ารางวัลและได้รับออสการ์มาสามรางวัลได้แก่ Best Cinematography Best Visual Effects และ Best Art Direction ในแง่ของคำวิจารณ์ภาพยนตร์เรื่องนี้ได้รับความชื่นชมในแง่ของเทคนิคพิเศษที่โดดเด่นและสามารถสื่อถึงการรู้สึกผิดต่ออดีตของชาติอเมริกาในกรณีของการบุกรุกเข้ากินพื้นที่ของชาวเผ่าดั้งเดิมในช่วงต้นประวัติศาสตร์ของการก่อตั้งอเมริกาและมีมุมมองของผู้กำกับต่อสถานการณ์ของปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันได้อย่างน่าสนใจ(ชาวโลกเป็นผู้บุกรุกและพยายามขับไล่ชาวพื้นเมืองเพื่อผลประโยชน์ของตนเองเท่านั้น)

ในปีเดียวกัน สื่อสังคม (social media) ที่เรียกว่าเฟซบุ๊ก มีจำนวนผู้เป็นสมาชิกราวสามร้อยล้านคนทั่วโลกหรือ การที่ ยูทูบ ได้รับรางวัลใน ของ Peabody Award ปี 2008 และกล่าวถึงว่าเป็น Speakers' Corner ยูทูบได้รับการยกย่องถึงการเป็นพื้นที่ปลูกฝังและพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยในพื้นที่ที่แสดงถึงความคิดเห็นได้อย่างเสรี ความนิยมของสื่อสังคมอย่าง เฟซบุ๊ก และ ยูทูบ ทำให้สังคมได้หันมาให้ความสนใจของสิ่งที่เรียกว่า สื่อสังคม อย่างแพร่หลายและเริ่มศึกษาถึงผลกระทบของสื่อที่มีต่อผู้คนในสังคมจนสรุปได้ว่า สื่อสังคมคือ พื้นที่ที่มีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้คนและชุมชนที่สร้างขึ้นมาเพื่อแบ่งปันเนื้อหาที่ผู้คนแต่ละคนสร้างขึ้นมาและเป็นสื่อที่มีอิทธิพลในแง่ของการสร้างพลังของชุมชนหรือผู้คนที่มีความสนใจในสิ่งเดียวกันได้อย่างไม่มีพรมแดนเพราะสื่อสังคมเป็นสื่อที่อาศัยความสำคัญของเทคโนโลยีในการส่งผ่านข้อมูลที่รวดเร็วทำให้เกิดความเชื่อมต่อและส่งผ่านข่าวสารแก่ผู้คนในที่ห่าง

ไกลกันได้สะดวกขึ้นโดยลดความสำคัญของผู้ส่งสารลง เพราะผู้ใช้สื่อสังคม กลับกลายเป็นทั้งผู้สร้างสารและผู้ส่งสารในคนเดียวกันทำให้ผู้ส่งสารอื่นเช่น สื่อสิ่งพิมพ์หรือ สื่อที่กระจายเสียงและภาพมีแนวโน้มที่จะมีบทบาทลดลง

เมื่อมองในปัจจุบันบทบาทของสื่อสังคมไม่เพียงแต่ทำให้ผู้คนเชื่อมต่อกันได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ผ่านผู้ส่งสารสื่อสังคมยังได้รับการยอมรับว่าเป็น สิ่งที่สร้างความรู้สึกมีอำนาจให้แก่ผู้ใช้ นั่นคือสื่อสังคม ที่ทำให้ผู้ใช้กลายเป็นผู้ สร้างเนื้อหาที่ตนเองต้องการและสามารถส่งต่อให้แก่ผู้อื่นที่สนใจได้อย่าง รวดเร็วยังมีอิทธิพลในเรื่องการแสดงพลังทางการเมืองด้วยอย่างน่าสนใจ ดังเช่น ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในสื่อสังคมต่างๆ เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ จนสามารถก่อตัวเป็นกลุ่มชุมชนในสื่อสังคมต่างๆในโลกอินเทอร์เน็ต พร้อมกับสามารถผลักดันหรือรวมตัวเพื่อแสดงพลังบนโลกจริงได้ซึ่งหากรวม เป็นกลุ่มทางการเมืองได้จะเป็นสื่อที่สร้างความกระทบกระเทือนหรือสร้าง กระแสได้อย่างดี ดังจะเห็นได้จากกรณีในประเทศอียิปต์ที่นักธุรกิจชื่อ Khaled Said มีรายงานว่าถูกตำรวจทำร้ายจนเสียชีวิตต่อมาได้เกิด เฟซบุ๊กแฟนเพจที่ ชื่อว่า We are all Khaled Said ต่อมามีการใช้ อีเมลติดต่อกันระหว่างบุคคล จนพัฒนามาเป็นเครือข่ายนักกิจกรรมจนกลายเป็นการชุมนุมประท้วงขับไล่ ประธานาธิบดีของอียิปต์หลังจากอำนาจได้อย่างมหัศจรรย์ สื่อสังคมจะสร้าง พฤติกรรมที่ทำให้ผู้ใช้ตระหนักรู้ถึงอำนาจของตนเองอย่างชัดเจนมากขึ้น นอกจากนี้สื่อสังคมยังเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ใช้สามารถพบผู้คนที่มีความเห็นหรือนิสัยที่ใกล้เคียงได้สะดวกมากขึ้นจนสร้างความเป็นชุมชน

เมื่อชมภาพยนตร์ Avatar จบจะพบว่า ภาพยนตร์เรื่องนี้มีลักษณะบางอย่างที่ทำให้สามารถนำมาเปรียบเทียบกับผลกระทบของสื่อสังคมในแง่ของการมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้นั้นคือต้นไม้แห่งวิญญาณเปรียบเสมือนสื่อสังคมประเภทเฟซบุ๊ก เมื่อมองดูความสัมพันธ์ระหว่างชนเผ่าที่กับ ต้นไม้แห่งวิญญาณ (tree of soul) จากภาพยนตร์มีความใกล้เคียงกับวิธีของ สื่อสังคมประเภทเฟซบุ๊กในปัจจุบันในแง่ที่ว่าหน้าที่ของต้นไม้แห่งวิญญาณ

นั่นนอกจากเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวนาวิแล้วยังทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างนาวิและดาวแพนดอราได้ด้วยซึ่งเหมือนกับบทบาทของเฟซบุ๊กที่ว่า เป็นพื้นที่ที่บุคคลใช้เชื่อมโยงระหว่างบุคคลต่างๆทั่วโลกโดยผ่านเฟซบุ๊ก

นอกจากนี้เมื่อสังเกตการขึ้นหรือควบคุมสัตว์ในดาวแพนดอราในเรื่องจะพบว่า ชาวเผ่านาวิใช้ผมเชื่อมต่อ(connect) กับสัตว์และต้นไม้ แห่งวิญญาน เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกของตนเองให้ไปเข้าร่วมกับของนาวิคนอื่น ดังจะเห็นได้จากพิธีกรรมที่ปรากฏในภาพยนตร์ทั้งใช้การจับมือเป็นกลุ่มและใช้ผมเชื่อมต่อในภาพยนตร์ดูกับเป็นการเชื่อมโยงของบุคคลต่อการเข้าถึงสื่อสังคมเพื่อที่จะแบ่งปันเนื้อหาโดยทั่วไปนั่นเอง

และเมื่อมองถึงการต่อสู้ของเผ่านาวิและการที่ดาวของชนเผ่านาวิทั้งดวง มาช่วยต่อสู้เพื่อขับไล่มนุษย์โลกออกจากดาวนั้นวิธีการติดต่อของเจคนในการขอความช่วยเหลือนั้นมีอยู่หลักๆสองจุด คือ

ใช้การอ้อนวอนขอจากการเชื่อมต่อตนเองสู่ต้นไม้แห่งวิญญานซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของเผ่านาวิซึ่งในแง่หนึ่งอาจได้ว่า ต้นไม้แห่งวิญญานในภาพยนตร์จึงทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลให้เผ่านาวิและสร้างเป็นพื้นที่สาธารณะแก่เผ่าและเจคนก็ควรได้รับการยอมรับจากเผ่านาวิก่อนที่จะสามารถเชื่อมต่อกับต้นไม้แห่งวิญญานได้ เปรียบเสมือนสื่อสังคมอย่างเฟซบุ๊กทำหน้าที่เป็นพื้นที่สาธารณะที่รวบรวมและผลักดันให้คนที่มีความคิดเห็นคล้ายกันมาแสดงความคิดเห็นและสร้างแรงผลักดันแก่สังคม

นอกจากนี้ต้นไม้แห่งวิญญานยังเป็นกุญแจสำคัญในเรื่องที่ทำให้สถานการณ์ของชาวเผ่านาวิได้รับชัยชนะเพราะต้นไม้แห่งวิญญานตอบรับคำอ้อนวอนของเจคนสิ่งมีชีวิตทั้งหมดหันมาร่วมสู้กับเผ่านาวิเพื่อขับไล่มนุษย์ออกจากดาวแพนดอราได้สำเร็จเปรียบเหมือนกับความสำเร็จที่เกิดขึ้นในอียิปต์ที่เริ่มต้นจากการสร้างเฟซบุ๊กแฟนเพจก่อนที่จะเป็นจุดเริ่มต้นของการโค่นล้มประธานาธิบดีสำเร็จ

เจคนใช้ให้คนเผ่านาวิส่งข่าว โดยให้คนไปบอกแก่ชุมชนต่างๆของเผ่า

นาวิทั้งหมดเพื่อเตรียมต่อสู้กับมนุษย์โลก ซึ่งด้วยการใช้วิธีทั้งสองวิธีร่วมกันอย่างเหมาะสมทำให้เจคสามารถรวบรวมคนผ่านนาวิมาต่อสู้กับมนุษย์โลกพร้อมกับแรงช่วยเหลือจากสิ่งมีชีวิตทั้งหมดของดาวทำให้สามารถผลักดันมนุษย์โลกออกจากดาวได้สำเร็จ

การส่งข่าวของผ่านนาวิเปรียบเหมือนการใช้ทวิตเตอร์หรืออีเมลในโลกสื่อสังคมในการติดต่อต่างๆเพื่อแสดงพลังของกลุ่มชุมชนจากโลกในสื่อสังคมเพื่อนัดหมายออกมาสู่โลกจริง ดังเช่นการใช้อีเมลในการนัดหมายติดต่อกันระหว่างบุคคลจนพัฒนามาเป็นเครือข่ายนักกิจกรรมจนกลายเป็นการชุมนุมประท้วงขับไล่ประธานาธิบดีของอียิปต์

สิ่งที่น่าสนใจก็คือเจคจะไม่ประสพชัยชนะเลยถ้าขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพราะว่าจะไม่สามารถที่แสดงพลังทั้งหมดเพื่อขับไล่มนุษย์ได้ ถ้าขาดการส่งข่าวไปบอกชุมชนอื่นๆของผ่านนาวิก็จะทำ เจคมีคนไม่พอที่สู้และอาจนำไปสู่ความพ่ายแพ้ได้ ดังนั้นชัยชนะของชาวดาวนาวิต้องอาศัยทั้งการส่งข่าวและอ็อนวอน

เมื่อนำมาเปรียบเทียบกันจะพบว่าคล้ายกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่อียิปต์ที่ต้องใช้ทั้ง เฟซบุ๊ก และ อีเมลในการต่อสู้เพื่อล้มอำนาจที่ไม่เป็นธรรมนั่นเอง เพราะว่าการประท้วงอยู่แต่ในเฟซบุ๊กเพียงในช่วงแรกเป็นเพียงการแสดงความคิดเห็นในโลกสื่อสังคมที่อยู่โลกออนไลน์เท่านั้น การที่จะโค่นล้มประธานาธิบดีต้องอาศัยการต่อสู้ในโลกจริงด้วย ด้วยเหตุนี้อีเมลจึงเป็นส่วนที่ทำให้พลังของกลุ่มมาปรากฏบนโลกจากการนัดหมายไม่ว่าจะเป็นเจคหรือกรณีอียิปต์จะพบว่า การใช้ทั้งการอ็อนวอน(เฟซบุ๊กเพจ)และการส่งข่าว(อีเมล) ต้องใช้ทั้งคู่จึงจะแสดงพลังได้อย่างเต็มที่เช่นเดียวกัน

การกำเนิดขึ้นของสื่อสังคมได้สะท้อนให้เห็นถึงพลังของชุมชนที่สามารถจะทำการเปลี่ยนแปลงโลกได้มากขึ้นดังจะเห็นได้กรณีของอียิปต์ ดังนั้นสื่อสังคมน่าจะก้าวเข้ามามีบทบาทในทางเมืองเพิ่มขึ้นเรื่อยๆอย่างแน่นอนอนเพียงแต่ต้องใช้คู่ไปกับสื่ออื่นด้วยเพื่อจะทำให้พลังในโลกเสมือนมาสะท้อนบนโลกจริงให้ได้